

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XII. évfolyam 1. szám

Ingyenes

2009. január

Árvíz a Ferencvárosban

Az emlékezetes nagy vízözön

Elegáns és ötletes a grafikai kivitelezés

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben október 3-án Az 1838-as árvíz a Ferencvárosban című kiállítást Ráday Mihály, az ismert városvédő, egyben a Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület tiszteletbeli elnöke nyitotta meg.

A tárlat részben a korabeli ábrázolásokra (vízfestmények, metszetek, nyomatok, térképek, stb.), részben a

korabeli naplófeljegyzésekre (Bártfay László) és az árvízhez kapcsolódó szakirodalmakra támaszkodva tárta fel az árvíznek, e természeti csapás előzményeit, történetét és következményeit.

1838. március 13-án a pesti Vigadónál a Duna áttörte az ideiglenes gátat. Ezt ugyan sikerült még betömni, de Pest városát március (Folytatása a 13. oldalon.)

Kerületünk ősi falvai

Középkori elődtelepülések a XVI. kerületben

Budapest XVI. kerülete fővárosunk keleti részén, a Szilas patak két oldalán, a Gödöllői-dombság és a Pesti-síkság találkozásánál fekszik. Területe és határai, jelenlegi ismereteink szerint, nagyjából megfelelnek a hétszáz évvel ezelőtti Cinkota és Szentmihály területének és határainak.

A területről publikálók két csoportra oszthatóak: Borovszky Samu és Győrffy György megállapításaiban elég sok az okmányokkal

nem igazolható következtetés. Ezzel szemben viszont Bakáts István, Bártfai Szabó László, Horváth Lajos, Pettő Béla és Gárdonyi Albert munkái pontosak. Nem bocsátkoznak bizonyíthatatlan következtetésekbe, azonban publikációikban főleg a budai oldalra fordították a figyelmüket.

Az említett történészek munkáinak elemzése és a rendelkezésünkre álló levéltári anyag alapján, kerületi (Folytatása a 6. oldalon.)

Fotó egy kerületi régészeti feltárás helyszínéről

Egy családról az Erdős Renée Házban

Kiállítás a Vigyázó emlékévként alkalmából

17. századi ezüst serleg (IMM)

A XVII. kerületi Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem, valamint a Magyar Tudományos

Akadémia (MTA) a Vigyázó emlékévként közös záró rendezvénye volt A Podmaniczky-Vigyázó család és a Magyar Tudományos Akadémia című kiállítása. Tárlatukat november 22-én, az Erdős Renée Házban Csépe Valéria akadémikus, az MTA főtitkárhelyettese nyitotta meg. Az 1928-ban elhunyt Vigyázó Ferenc gróf Széchenyi István óta az MTA legjelentősebb adományozója, az in-

tézményre hagyott vagyona megszüntette az akadémia első világháború utáni finansziális nehézségeit.

A kiállításon az MTA és könyvtára, valamint az Iparművészeti Múzeum anyagából mutatunk be egy gazdag kollekción, (ötvöstárgyakat, kódexeket, ösnyomatványokat, festményeket, dokumentumokat, stb.), mely mintegy hetven évvel ezelőtt innen néhány száz mé-

terre, a Podmaniczky-Vigyázó-kastélyban, mint múzeumban volt látható.

Vigyázó Ferenc – apjához Vigyázó Sándor grófhhoz hasonlóan – korának ismert műgyűjtője volt. Gyűjteménye, melyet a kortársak is igen nagyra értékelték Jankovich Miklós, vagy Apponyi Sándor gyűjteményeivel állítható párhuzamba. Végrendelésében, el- (Folytatása a 2. oldalon.)

Fővárosi neoreneszánsz építészet

Konferencia a budapesti Levéltári Napon

A Levéltári Nap keretében Budapest Főváros Levéltára november 18-án a Teve utcai székháza földszinti előadótermében tudományos konferenciát szervezett a főváros neoreneszánsz építészeti örökségéről. A konferencián Á. Varga László, Budapest Főváros levéltára főigazgatója köszöntötte a megjelenteket. A rendezvényre meghívott előadók a korszak kitűnő szakemberei voltak, akik több oldalról közelítették meg a vizsgálandó témakört.

Megvizsgálták a neoreneszánsz európai és magyarországi hatását, foglalkoztak a reneszánsz és a neoreneszánsz kapcsolódásával. Kísérletet tettek a 19. századi

historizmus periodizációjának fogalmi pontosítására, a hazai, budapesti neoreneszánsz építészetben belül a fő áramlatok elkülönítésére. Szó esett a korszak néhány meghatározó építészéről (Pollack Mihály, Bukovics Gyula, stb.), jellemző alkotásairól, a kialakuló új városnegyedekről (a Nagykörút, az Andrassy út, a Körönd, a józsefvárosi palotanegyed), a megrendelőkről, a stílus és a városépítészeti kapcsolatáról. Kitértek a kovácsoltvas művességnek a neoreneszánsz építészeti stílushoz kapcsolódó alkotásaira, majd a budavári palota Hunyadi Mátyás termének ismertetésével fejezték be munkájukat.

Határon átívelő kapcsolatok

Alsórákosi Közművelődési Egyesület

A zuglói Alsórákosi Közművelődési Egyesület vezetői, Bóta Piroska és Boda Sándor is részt vett a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban szeptember 26-tól 28-ig rendezett, a határon túli kapcsolatokkal foglalkozó konferencián, melyet a Honismereti Szövetség és a megyei honismereti egyesület közösen szervezett. A helyiek sokat tettek azért, hogy létrejöhessen a főiskola, ahová kijárnak magyart, történelmet tanítani. Emellett sok ezer könyvet gyűjtöttek a határon túli könyvtárak megsegítésére.

Bartha Évának, az Országos Honismereti Szövetség titkárnak komoly szerepe van a szakmai csoportok ösztönzésében, közös fórumok rendezésében, a határon belüli és túli honisme-

reti-közművelődési kapcsolatok alakításában, ápolásában és a folyamatosság fenntartásában. Az eredmények mellett beszélt arról, hogy nehézséget jelent a magyar identitás megtartása ott, ahol a határon túli magyar templomba nem lehet bevinni a magyar feliratú zászlót, így amivel a csíksomlyói zarándoklatra

A képen Boda Sándor és Bóta Piroska

Egy családról az Erdős Renée Házban

● **folytatás az első oldalról**

hunyt szülei javaslatát követve, vagyona legnagyobb részét a MTA-ra hagyta. Kérése az volt, hogy a hagyatékához tartozó „összes ingóságok a nagy, összekötő és a kis kastélyban helyezendők el múzeumszerűleg.” Az MTA tulajdonát képező „Gróf Vigyázó és báró Podmaniczky családi múzeumot” 1935. május 24-én nyitották meg. Az épület termében helyezték el az óra-, fegyver-, serleg- és festménygyűjteményét az eredeti berendezési tárgyakkal egyetemben.

Vigyázó Ferenc gróf (archív fotó)

1944-ben, a front közeledtének hírére az anyag nagy részét ládákból az MTA pincéibe szállították.

Ezekből sok ma is az intézmény gyűjteményében található, más részük az Iparművészeti Múzeumhoz és a Magyar Nemzeti Galériához került. A Rákoskeresztúron maradó tételek viszont a háború áldozatává váltak. A hagyaték részét képezte a több mint 1700 kötetet számláló könyvtár. Ez, többek között 73 latin és olasz kódexet, négyszáz ősnymtatványt is tartalmazott – például Thuróczy-kronikát.

Á. F.

Vigyázó Ferenc temetése (1928., Rákoskeresztúr)

mennek. A csángó nénitől megkérdezték magyarnak, románnak, vagy csángónak érzi magát? Tudja, mi nem

vagyunk eléggé kifaragva... – volt a válasz.

Az Alsórákosi Közművelődési Egyesület tagjai könyvadományokkal segítik a határon túli magyar településeket. Legutóbb szeptember 13-án Nagykolcsra (Szatmárnémetitől 20 kilométerre) vittünk 500 könyvet, saját költségünkön. Lepakolásuk után gyorsan elköszöntünk, hogy hálálkodásra ne maradjon idő. Sok határainkon túli magyar település van, amin legalább ilyen formában lehetne segíteni.

Bóta Piroska

Iskoláink élete – Életünk iskolai címmel a XII. kerület iskolatörténetét mutatja be a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjteményben december 9-én megnyílt iskolatörténeti kiállítás. Az időszaki tárlaton a kerület polgármestere, **Pokorni Zoltán** köszöntötte a megnyitóra érkezőket, a kiállítást **Munkácsy Gyula**, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum vezetője nyitotta meg.

A kerület első elemi iskoláját másfél évszázada, 1858-ban a Sváb-hegyen hozták létre – a mai utódja a Jókai Mór Általános és Nemzetiségi Iskola. Ezt követte később a zugligeti, majd a krisztina-

Hegyvidéki iskolatörténet

„Gyalu nélkül bunkósbot az elme.” (Arany János)

városi iskola – napjainkban húsznál több alap- és középfokú „suli” segíti a kerület és vonzaskörzete ifjúságának oktatását. Minderről jó áttekintést ad a kerületi helytörténeti gyűjtemény kiállítása, amelyhez az előző tárlat kissé módosított és átfestett installációját használták fel.

A kiállítás rendezőinek köszönhetően már belépéskor megismerhetünk néhányat azokból a pedagógusokból, akiknek eleink nagyon sokat köszönhetnek – Kiss Árontól Gyertyánffy Istvánig. Tovább haladva elénk sorakoznak a néhai, vagy ma is létező iskolák leírásai, fotói, iratai és fennmaradt muzeális anyagai: a Sas-hegyi Notre Dame De Sion szerzetesek iskolája, a Zugligeti Angolkisasszonyoké, a Sváb-hegyi Jókai Mór iskola, a Zugligeti Általános Iskola, a Kós károly Általános Iskola... Külön tablón szerepel a hegyvidéken egykor

létező szépszámú gyermekotthon: a Léderer-telepi Fővárosi Erdei Népiskola, a Kis-Sváb-hegyi Új Iskola és leánylíceum, stb. A gyermeknevelést végző általános iskolák és gyermekotthonok sora után a kerület szak- és középfokú oktatási intézményeibe kapunk betekintést.

Szakmai szempontból is korrekt, gazdag tárgyi anyagot tartalmazó iskolatörténeti áttekintést látnak az ide látogatók. Sok látóvalójából kettőt azonban érdemes külön is kiemelni: a harmincas évek elemi iskolai osztályát felidéző enteriört és a nyolc kerületi iskola életét

Pokorni Zoltán és Balázs Attila a megnyitón

DVD segítségével életre kelő számítógépes tallózót. Mindezek **Balázs Attila** megbízott gyűjteményvezetőnek és munkatársainak köszönhetőek.

Gábel Tibor

Elődeink elemi iskolai osztálya (enteriőr)

A kiállítás megnyitását nagy érdeklődés övezte

Becsengettek

Oktatástörténeti kiállítás a XVIII. kerületben

Pestszentimre oktatástörténetének 110 évét bemutató **Becsengettek** című kiállítás a Pestszentimrei Közösségi Ház, valamint a Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény közös rendezésében 2008. szeptember 17-én nyílt meg a PIK Klub Galériában. **Mester László** polgármester köszöntötte után **Szöllősy Antalné**, nyugalmazott iskolaigazgató, egykori kulturális tanácselnök-helyettes beszélt az imrei oktatásról. A kiállítást

a PIHGY munkatársa, Feitl Írisz történész muzeológus rendezte.

Soroksárpéteri 1898-tól működött községi iskola, de az első, megfelelő iskolaépületek létrehozása 1907–1910 között történt meg. Ekkor épült fel Soroksárpéteri első két elemi iskolája: az Árpád

és a Wekerle (ma Szélső) utcai. 1931-ben adták át a Jenő utcai, a későbbi Ady Endre Utcai Iskolát...

A kiállításon a 20. századi országos oktatáspolitikán túl az egyes iskolák történetével ismerkedhet a látogató. A Klub Galériában elemi iskolai enteriőr, a vitrinekben tankönyvek és más oktatási eszközök, illetve az iskolai közösségek emléktárgyai várják a látogatókat. A tablókiallítás fotókkal és más információkkal szolgál, így visz közelebb Pestszentimre 110 éves oktatástörténetéhez.

F. I.

Családi iratok a levéltárban

Budapest Főváros Levéltára május 15-én Sors – élet – pálya / Személyes magániratok Budapest Főváros Levéltárban címmel kamara kiállítást nyitott meg a Teve utcai épülete földszinti tárlóiban. Tárlatuk egyfajta jelzés is, hogy a főváros levéltára szívesen fogadja be/el a fővárosi magánszemélyek családi iratait. Maradandó értékű naplók, visszaemlékezések, összegyűjtött levelezések, magánjogi szerződések, különféle peres iratok, dokumentált fényképek, stb. ajándék, letét vagy megvásárlás útján történő átvételét értve ezalatt.

Sashalom története

Kiállítás és könyvbemutató

A XVI. kerületi Önkormányzat és a Corvin Helytörténeti Klub november 11-én, a Maconkai Orosz László Galériában megnyíló kiállítása Sashalom történetét mutatta be. A kiállítás létrehozóinak (Lantos Antal, Széman Richárd, Tóth Miklós) munkáját a kerület polgármestere, Kovács Péter méltatta, aki hangsúlyozta, hogy a kétszer is önálló települési rangra emelt Soroksár lakosai sokat tettek községükért, iskolát, templomot építettek.

A tárlat egyik kezdeményezője, Lantos Antal a több mint hetven tablón bemutatott anyagok négy fő csoportjára hívta fel a figyelmet: térképek, korabeli iratok, épületek egykori és mai fotói, korabeli levelezőlapok

és újságcikkek teszik lehetővé Sashalom történetének, területe fokozatos benépesülésének, önállóvá válásának, társadalmi életének ábrázolását. Kiállításuk időrendi sorrendben tárta elénk a kezdetektől 1950-ig tartó időszak helyi történéseit.

A tárlatot Breinich Gábor, a Budapesti Honismereti Társaság elnöke, a fővárosi levéltár főigazgató-helyettese nyitotta meg. Egyben ismertette Lantos Antalnak a Sashalom története a kezdetektől 1950-ig című könyvét, mely a Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 13. számaként, a Corvin Művelődési ház kiadásában, a XVI. kerületi önkormányzat és kerületi lokálpatrióták támogatásával jelent meg, és a kiállításon került bemutatás-

ra. Hangsúlyozta, hogy az ismeretterjesztést szolgáló kötet szerzője sok esetben korábbi téves elképzeléseket, legendákat oszlat el, amikor az eredeti forrásokhoz nyúl vissza. Utalt arra, hogy a település története két szálon fut, részben a helyi, részben a fővárosi múlt-hoz kapcsolódva: Budapest tőkeereje, munkaalkalmi teremtették meg a kertvárosi életforma lehetőségét

Sashalom lakóinak. A mosárra épült házakban élők 20–30 éves küzdelmes munkája, társadalmi önszerveződése hozta létre a település néhai infrastruktúráját. A 256 oldalas kötetet tartalma és számtalan fekete-fehér illusztrációja, mintegy ötven színes képe a kerületi helytörténeti oktatásban is használható munkává teszi.

g. t.

A tárlatot Breinich Gábor nyitotta meg

Üvegház

Carl Lutz emlékszoba

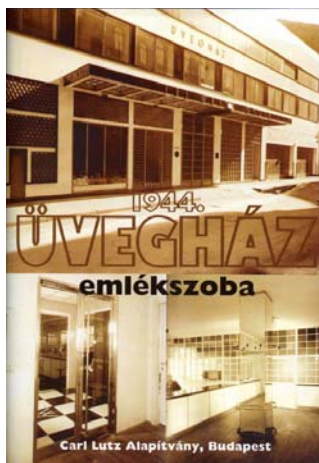
tó a lépcsőház, az emeleti fogadóter, s részben az ipari bejárat gépészeti berendezése – méltó lenne a védelemre. A tervezető, a cionista mozgalommal kapcsolatot tartó Weiss család legidősebb tagja, Arthur kiemelkedő szerepet játszott a zsidó önvédelem szervezésében. Kapcsolatba került Carl Lutzal, aki a budapesti svájci nagykövetség alkonzuljaként 1942-től 1945-ig az Idegen érdekek képviselőjét vezette, és Krausz Miklóssal, a magyarországi Palesztina Hivatal vezetőjével, akik együttműködtek a magyarországi zsidók palesztinai kivándorlásának szervezésében. A követségen létrehozott Kivándorlási Osztály 1944-től a svájci védelem alá helyezett Üvegházban működött.

Több mint kétezer ember lett itt menedéket, akiket Lutz diplomáciai védettségre részesített, (a nyilas hatalomátvételt követően a fő tevékenység védlevelek kiállítása volt), sok ezer zsidó köszönhetette még életét az innen szervezett védelmi tevékenységnek is. Lutz összesen 72 budapesti házra terjesztette ki a diplomáciai védettséget, s

több mint 62 ezer magyar zsidó életét mentette meg.

2005-ben nyílt meg az alapítványi fenntartású Lutz emlékszoba a Vadász utcában, ahol minden nap 13 és 16 óra között látogatható. A kiállítás egyedülálló értéke, hogy az eredeti helyszínen, sok fontos dokumentum és fotó bemutatásával ismerhető meg Weiss Arthur, Carl Lutz és mások kiemelkedő helytállása, az embermentés egyedülálló magyar példája.

Gali

Nem messze az V. kerületi Szabadság tértől, a Vadász u. 29-ben, az „Üvegház” épületében található a még talán kevésbé közismert Carl Lutz emlékszoba. Maga az épület is figyelemre méltó, a modern magyar építészet kiemelkedő alkotása, Kozma Lajos (1884–1948) tervezte 1935-ben az üvegnyakkereskedő Weiss család részére. Érdekessége volt, hogy minden ott megvásárolható üvegfeleséget beépítettek a házba. Még ma is eredeti állapotában találha-

Pesterzsébeti plakátok

A Pesterzsébeti Múzeum áprilisban gazdag plakáttárból adott ízelítőt a Pesterzsébeti utca képeskönyve elnevezésű tárlaton, amely a Gaál Imre Galériában július végéig volt megtekinthető. Az emeleti kiállító teremben pesterzsébeti moziplakátok, ünnepségek, kulturális rendezvények, tanfolyamok plakátjai idézték fel a 20. század világát. Találkozhattunk itt a Pesterzsébeti Múzeum néhai kiállításainak emlékét őrző nyomtatványokkal is, az 57-es Légoltalmi Kiállításával, vagy A régi Pest című kiállításuk plakátjával.

Ipari emlékek a Ferencvárosból

Malomipartól a vegyi anyagok gyártásáig

A IX. kerület ipari és kereskedelmi emlékei a tárlaton

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteménytől már természetesnek tartott, átgondolt szerkezetű, esztétikus kivitelű időszaki tárlat megnyitóján vehettünk részt december 5-én. A ferencvárosi kereskedelem és ipar emlékei című kiállításukat Kiss Katalin építészmérnök, a Főpolgármesteri Hivatal Települési Értékvédelmi Ügyosztálya vezetője nyitotta meg.

Hogyan állt össze a tárlat, és mit láthatunk? Ezt legjobban az ott olvasható tájékoztatóból tudjuk meg: „Kiállításunkat Juhász Gyula és

Pordán Erzsébet ferencvárosi vonatkozású gyűjteményének anyagából válogattuk össze. A IX. kerület ipari és kereskedelmi emlékeit, elsősorban képeket, számlákat, aprónyomatványokat, tárgyakat szeretnénk bemutatni, melyek plasztikusan szemléltetik e városrész egykori jellegét... A Concordia (gőzmalom) 1865. évi megalapítása után nem sokkal újabb üzem, a Pesti Molnár- és Sütők Gőzmalom Részvénytársaság kezdte meg működését a Soroksári úton... 1893-ig még további három malom: a Gizella, a

Királymalom, a Hungária állt üzembe, és ezzel Ferencvárosban végérvényesen kialakult Budapest egyik meghatározó malomipari központja... Az élelmiszeripari cégek közül a hús- és szeszipari vállalkozások jelentek meg először, majd a részben a húsiparra épülő vegyipar is színre lépett. Az 1880-as évektől megszülető vállalatok most már véglegesen nagyipari külsőt kölcsönöztek a kerületnek. Bár a legtöbb üzem csupán néhány évig, esetleg évtizedig volt versenyképes, számos olyan cég is született ebben az időszakban, mely egé-

szen a mai napig az ország vezető ipari vállalatának számít...”

Már néhány, a tárlaton bemutatott cég, intézmény felsorolása is jelzi a kiállítás rendezőinek igazát: Stühmer csokoládégyára, Steiner József és fia keksz, csokoládé és ostyagyára, Zwack likörgyára, Gschwindt szeszgyára, a Kálvin téren székházát emelő Gazdák Biztosító Szövetkezete, Iparművészeti Múzeum és a Királyi Iparművészeti Iskola, Budapesti Kréta, Vegyészeti Gyár, a Kollár Fedéllemez és Vegyipari Gyár, Budapesti Ásványolajgyár, Hajnal Ipari Rt. (kozmetikai szereket gyártott), Budapesti Ásványolajgyár, stb. Tárlatuk március 5-ig látogatható.

A kiállítás egyik tablója

Tabán Társaság, Tabáni Hajós Egylet

Kétnapos fesztivál és nemzetközi regatta

Nemzetközi regattát és fesztivált a Tabáni Hajós Egylet újraélesztése érdekében első ízben a Tabán Társaság 2005-ben rendezett.

A Tabáni Hajós Egylet mai csapata Jármy Miklós senior evezős világbajnok vezetése alatt alakult meg, és az angliai Marlow Society és a Tabán Társaság több éves civil kapcsolata révén 2008-ban meghívást kapott a Marlow Regatta és Fesztivál rendezvényére. Evező-

seink sikeresen versenyeztek – egy arany-, egy ezüst- és egy bronzérmes hoztak haza. Marlowban áll a mi Lánchídunk négyszer ki-

sebb előképe, mely híd alatt magyar evezősök korábban még nem eveztek. Ez volt az első alkalom. A Tabán és az előtte lévő Du-

na a Margitszigetről indulva ad otthont annak a nemzetközi evezősversenynek, melyet 2009 szeptemberében fogunk rendezni. Vendégeink lesznek a Duna menti országok evezősei, valamint Marlow csapata. A kétnapos eseményen a Tabán kézműves, irodalmi, zenei valamint gasztronómiai emlékeit is felelevenítjük. Az evezősök mézeskalács érmeiket és finom borokat kapnak, valamint Vecsey András önkormányzati képviselőnk által felajánlott vándorszerleget.

Jankóné Pajor Ildikó

Templomaink belső világa

A XVI. kerületi Corvin Helytörténeti Klub december 3-án Templomaink belső világa című kiállítását a kerület lelkeszei (Blatniczky János evangélikus, Pánczél Tivadar református, Urbán Gábor katolikus) nyitották meg az erzsébetligeti Corvin Művelődési Ház Harmónia termében. Közel hetven tablón ismerhették meg a tárlat látogatói e városrész szakrális tereit.

Kerületünk ősi falvai

• folytatás az első oldalról

tünk középkori múltjával kapcsolatban lényeges történelmi ismereteket sikerült regisztrálnunk.

Mindenekelőtt állíthatjuk, hogy a Szentmihály keletkezésével, valamint a „Nagyitczével” kapcsolatos mondák a történelmi mesék közé tartoznak. Szentmihály a tatárjárás után legalább ötven évvel később jött létre, a Nagyitcze csárda pedig úgy okmányokban, mint térképeken csak a 19. század közepén jelenik meg.

Okmányokkal nem igazolható Győrffynek az az állítása, hogy már I. István alatt Cinkota hercegi udvarház volt. Ugyancsak nem fogadható el az a megállapítás, hogy 1074-ben Géza és László Cinkotán szállt meg, mert Kálti Márk krónikája 1358-ban, több mint 180 évvel az események után íródott. A cinkotai evangélikus templom régészeti feltárása viszont bizonyította, hogy azt a 11. század második felében építették, majd folyamatosan bővítették.

Cinkotáról az első okirat 1259-ből maradt fenn, amikor IV. Béla, Nemessel és Nagyossal együtt Cinkotát a Nyulak-szigeti apácarendnek adományozta. Szentmihályról az első egyértelműen bizonyító okirat 1335. február 3-áról keltezhető, melyben I. Károly a Pártyval folytatott perben határozást rendelt el.

Cinkotával és Szentmihállal kapcsolatban két olyan okmány maradt fenn, melyek a korabeli hatósági eljárásokat részletesen ismertetik és ezzel jelentősen hozzásegítenek minket az adott kor szellemének és szokásainak megismeréséhez.

Az I. Károly által elrendelt és 1335. március 14-én megtartott határmegállapító eljárást május 1-jén, vagyis az akkori keltezési szokás szerint Fülöp és Jakab apostolok napján, jelentették részletesen a királynak és írták le a bejárás és az eskü kivételének módját.

A másik ilyen jelentős eseménysor leírása 170 évvel az előbbieket követke-

Bemutatkoznak a zuglói görögök

A Zuglói Helytörténeti Műhelyben november 7-én Bemutatkoznak a zuglói görögök címmel kiállítást nyitott meg Bekiarisz Dimitrisz, a Zuglói görög Önkormányzat elnöke. Tárlatukon a görögök magyarországi letelepedésének okai, mindennapjaiknak, ünnepeiknek, szellemi és tárgyi emlékeiknek bemutatása valósult meg.

zett; az eljárás nyolc okmányt tartalmaz és közel másfél évig tartott. Történt ugyanis, hogy Balázs pesti főesperes annak ellenére követelte a szászéki adót a cinkotai és szentmihályi jobbágyoktól, hogy azok, mint az apácák jobbágyai, minden ilyen jellegű adófizetés alól fel voltak mentve.

Mivel a jobbágyok nem fizettek, a főesperes kirabolta Szentmihályt és a zsákmányon túl a legszebb 27 ökröt megtartotta magának. Ezért a pápa esztergomi helynöke, Ferrarai Tamás Amadé kiközösítésre ítélte. Az okiratsorban részletesen leírták a kiközösítés egyre súlyosabb fokozatait, egészen addig, hogy senki a részére még ennalót sem adhatott és a kiközösítés terhe alá es-

tek még azok a területek is, ahol a főesperes megfordult.

A fellelt okiratok mellett igen lényeges, hogy a Szilastól keletre, 1989-ben Melis Katalin vezetésével feltártak egy 66 sírt tartalmazó, a 11. század utolsó harmadától a 12. század első harmadáig használt, még pogány szokások szerinti temetőt. Ehhez igen közel, 1999-ben Gyuricza Anna vezetésével egy újabb középkori temetőre bukkantak 470 körüli sírral, melybe a 12. századtól egészen a 16. század közepéig temetkeztek. Így konkrét bizonyítást nyert, hogy kerületünknek ez a része, nagy valószínűséggel Szentmihály területe, egészen a törökök második hadjáratáig lakott volt.

Lantos Antal

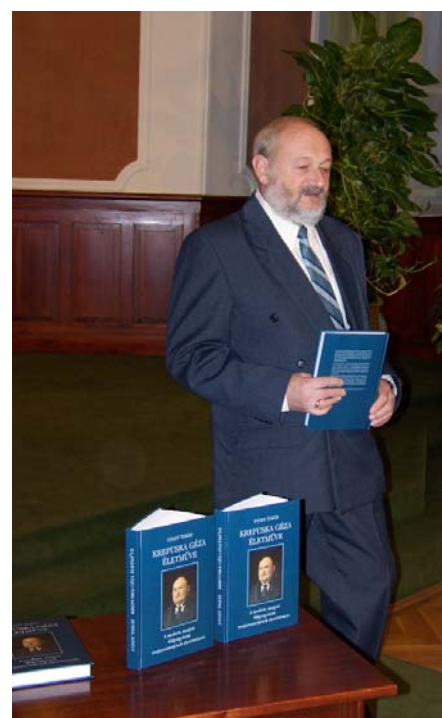
Krepuska Géza életműve

Egy lokálpatrióta a XVIII. kerületben

Pestszentlőrinc–Pestszentimre Önkormányzata szeptember 26-án a Városház utcai Házasságkötő Teremben mutatta be Pándy Tamásnak a Krepuska Géza életműve című díszes kötetét. Könyvbemutatójukat a Krepuska Szüreti Multság egyik eseményeként hirdették meg. A kerület polgármestere, Mester László a városrészt neves személyiségének, egyben a modern magyar fülgyógyászat megteremtőjének nevezte Krepuska Gézát, aki egyben a kerület posztumusz díszpolgára is. A kötet megjelenésére utalva jegyezte meg, hogy Krepuska Géza neve ezután a kerületben élőknek nem csupán a róla elnevezett szüreti fesztiválról és a nevét

viselő sétányról juthat majd eszükbe. A könyv szerzője köszönetét fejezte ki a Krepuska család leszármazottjainak segítségükért, akivel egyébként rokonsági kapcsolatban is van – felesége negyedik generációs dédunokája a kötetben bemutatott orvosprofesszornak.

A lábjegyzetekkel ellátott, fotókkal, dokumentumokkal gazdagon illusztrált könyv nem előzmények nélküli. A XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény 2007-ben egy időszaki tárlat, majd vándorkiállítás formájában több helyszínen is népszerűsítette Krepuska Géza életét, munkásságát.

–gt– Szerzője, Pándy Tamás a könyvbemutatón

Fővárosi mozitörténet

Kelecsényi László
Mozizó Budapest

Sok különböző terjedelmű és színvonalú írás született már a mozikról. *Kelecsényi László* filmtörténész *Mozizó Budapest* című könyve felhasználja ezeket, de azért tud újat nyújtani olvasójának. Alcímét felülmúlva (111 év a pest-budai mozgóknak) az 1896-os kezdetektől foglalkozik a pesti filmvetítésekkel, amelyeknek kurbis gépekkel még a híres kávéházak adtak otthont. Felsorolja a könyv az 1913-ban Budapesten működött mozikat – kétszerannyi volt mint Bécsben! Az akkori 105-ből 6 ma is működik. Sokat ír az egyes mozik történetéről, megtudjuk, hogy a kertmozik az 1918-as spanyoljárványnak köszönhetik keletkezésüket. Nemcsak a műsor – különösen az 1933-ban bevezetett híradófilmek – a mozik elnevezése is tükrözte a politikai változásokat. 1941-ben az amerikai és angol filmek

eltűntek, a mozik neve megváltozott, ugyanez történt az 50-es években. Meghökentő, de Budán még harcoltak, amikor az Urániában már vetítettek.

A koalíciós pártok osztottak a mozikon, de az államosítás hamar véget vetett vitáiknak. 1960-tól számíthatjuk a fővárosi mozik aranykorát, az 1978-as térkép még a bőség zavarában ad eligazodást. Néhány év múlva kezdődött fogyás-hanyatlás, amely ellen több módon próbáltak küzdeni. Több kisebb terem szolgálta a választékot, kényelmesebbek lettek a termek és még sok újdonsággal találkozhattak a megfogyatkozott nézők, különösen a művészfilmeket forgalmazó art-mozikban. Megkezdődött a magánosítás, a veszteséglista mégis terjedelmes. Tűntetnek a mozivédők, még vízi-mozi is működött a Rudas fürdőben. Viszont a bevásárlóközpontok meghonosítják a multiflexet, amelyet különösen a fiatalok szeretnek.

Szép és érdekes olvasmány, sok szép irodalmi szemelvény van benne, verssel kezdődik és végződik, képek sokasága, régi plakátok bőségben található lapjain.

Róbert Péter

Gyáripari kiállítás Csepelen

Gyártörténeti időszaki tárlattal találkozhatunk Topits Vencel és fiai, az Első Magyar Speciális Ráspoly és Reszelőgyár címmel Csepelen.

A kiállítást november 26-án *Bolla Dezső* helytörténész, a Csepeli Helytörténeti és Városszépítő Egyesület elnöke nyitotta meg a Királyerdei Csepeli Helytörténeti Gyűjteményben. Megnyitójában hangsúlyozta, hogy a magyar ipartörténet első manufaktúráját mutatják itt be, amely a Szabótelepen, a Duna utca és a Zsák Hugó utca sarkán működött. A tulajdonos Topits család minden tagja kitanulta a szakmát a 25–40 fő közötti alkalmazottat foglalkoztató ipari létesítményükben. Noha a gyárat államosították, majd az 50-es években felszámolták, az alapítók leszármazottjai ma is Csepelen élnek. Gyárunk egykor a Weiss Manfréd

Gyár és a Szörmeagyár után a település harmadik legnagyobb ipari üzeme volt.

A kiállításra fordítható szerény anyagi háttér miatt rendezői nem a látványra, hanem a tartalmi információközlésre koncentráltak. Ezt a – főként a Topits család tulajdonában lévő és itt bemutatott – meggyőző irat- és fényképanyagnak, valamint a gyár egykori termékeinek bemutatásával érték el. A kiállításon szembesülhettünk az alapító és családja fényképeivel, családi irataival, a gyár és alkalmazottjainak bőséges dokumentumaival (bizonyítványok, igazoló jegyek, igazolványok, jegyzékek, levelek, munkakönyvek, szabadalmi leírás, stb.) és korabeli archív fotóival. A manufaktúrában gyártott szerszámokat két külön asztalon felsorakoztatva láthattuk.

GT

A kiállítást megnyitó Bolla Dezső (balra)

részletek megtalálhatók a honlapjukon (www.zmte.hu). Díjtalanul látogatható budapesti nyilvános előadásait az Aranytíz Ifjúsági Központban (V. ker., Arany János utca 10.) tartják, minden hónap utolsó előtti csütörtökjén, du. 5 órai kezdéssel.

Január 22. – A Vitézi Rend története 1920–1945
Előadó: *dr. Pandula Attila* a történelemtudomány kandidátusa, ELTE BTK docens

(Levezető elnök: *dr. Zachar József* egyetemi tanár, az MTA doktora.)

Február 19. – A történeti összehasonlító módszertan alapjai
Előadó: *Szekeres István* írástörténet kutató (Levezető elnök: *Sancz Klára* ny. muzeológus)

Március 19. – A nádori jogkör és hatalom
Előadó: *Rihmer Aurél* történész (Levezető elnök: *dr. J. Újváry Zsuzsanna* történész, kandidátusa, egyetemi docens)

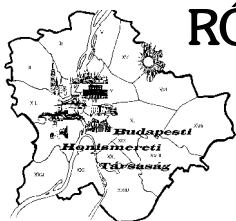
Zürichi

Magyar Történelmi Egyesület

Előadásai a Lipótvárosban látogathatók

Az egyesület svájci közhasznú intézmény és független tudományos műhely: a magyar nemzeti történelemkutatás, -írás és -oktatás a területük. Eddig mintegy 50 könyvet adtak ki, melyek fokozatosan jelennek meg honlapjukon, ingyen letölt-

hető formában. Tartalmuk: 4 világrész, 19 országából, 248 szerző, 830 dolgozata – a magyar történelemről. Jogosultak a történelemtanárok továbbképzésére, jelenlegi továbbképzésüknek több mint száz beiratkozott résztvevője van. További

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk elnökségének és a Városunk szerkesztőbizottságának tagjait november 6-án, a Budapest Főváros Levéltára tárgyalójában tartott ülés megnyitáskor Breinich Gábor, az egyesület elnöke köszöntötte, majd többeknek átadta a Honismereti Szövetség emléklapját.

Az előző ülés óta eltelt időszak eseményeiről Gábor Tibor titkár számolt be: Kiadtuk a Városunk 2008/3–4. összevont számát, folyamatosan működtetjük a Budapesti Helytörténeti Portált, a közeljövőben nyomdába adjuk a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv V. kötetét és folytatjuk a Budapesti Históriai fővárosi levéltárban tartott előadásait. Társaságunkat tagjaink képviselték a zalaegerszegi nyári XXXVI. Országos Honismereti Akadémián, a szeptemberi határon túli kapcsolatokkal foglalkozó konferen-

cián. Társaságunk képviselőjében hárman tervezik részvételüket az esztergomi Iskola és honismeret konferencián, tízen a I. Pest megyei Honismereti Barangoló Vándorgyűlésen. Egyre nagyobb gondot okoz a pályázati források beszűkülése, amely már működésünket veszélyezteti – hangsúlyozta. Tájékoztatóját követően a fővárosi emlékkönyv V. kötetének előkészítését vitták meg.

A Városunk felelős szerkesztője kiemelte az egyesületi újság folyamatos kiadásának jelentőségét, ismertette 2008. évi számok helyzetét: a 3. számot anyagi hiányában nem tudták nyáron kiadni, helyette az őszi összevont számként, 20 oldalon jelent meg. A kimaradás miatt több tervezett témakör bemutatása is elmaradt. Ezt követően a lap szerkesztőbizottsága a 2009. évi számok főbb témaköreire tette meg javaslatát. Végül az „Egyebek” keretén belül

Lantos Antal a Honismereti Szövetség emléklapját veszi át

Bóta Piroska a Városunk konysági est szervezését kiadvány javára egy jótette fel.

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely: 1043 Budapest,
Berda József u. 48.

(Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény)
Tel.: 370-0652, fax: 230-5475

E-mail: bpht@upcmail.hu • Weblap: www.bpht.hu

Budapesti Históriaiák

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaiák c. előadóst-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Február 4. (szerda, 17 óra)

– *Topits Vencel csepeli reszelőgyára* – Előadó: *Maár Katalin* muzeológus

– *Műhely: Az Albertfalvai Polgárok Köre tevékenységéről* – Előadó: *Sarkadi Nagy Emilia*, a kör elnöke

Március 4. (szerda, 17 óra)

– *Elfeledett Kossuth-szoborcsoport és alkotója* – Előadó: *dr. Kriston Vízi József* múzeumigazgató

– *Műhely: A Budapesti Városvédő Egyesület Kőbányai Csoportja tevékenységéről* – Előadó: *Pesti László*, a csoport vezetője

Április 1. (szerda, 17 óra)

– *Budapest román megszállás alatt (1919)* – Előadó: *dr. Róbert Péter* történész

– *Műhely: A Nyék-Kurucles Egyesület tevékenységéről* – Előadó: *Baranyai Judit*, az egyesület elnöke

Miért nézzem meg a

www.bpht.hu-t?

Mert a Budapesti Helytörténeti Portálon
találom meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legreleváns utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát és repertóriumait;
- a legfrissebb fővárosi helytörténeti bibliográfiát.

Csak ezekért!

A 19. századi magyar nőneveléstől Pestújhely egyesületéig

Budapesti Históriaik előadástjei a főváros levéltárában

A Budapesti Honismereti Társaság november 5-i estjén a kétszáz éve született Karacs Terézre emlékeztünk, a kései utód, Karacs Zsigmond történész előadásával. Előadónk a magyar nőnevelés meghatározó személyiségét, a kiváló írónt és iskolaszervezőt sok illusztrációval kísérve mutatta be. Megismerhettük a Karacs család reformkori életét, társas kapcsolatait. Ezt követően a Budafok-Tétényben működő Klauzál Gábor Társaság sokszínű munkájáról és eredményeiről adott tájékoztatást Simor László, a társaság egyik ala-

pító tagja. Kossuth földművelés-, ipar- és kereskedelmiügyi minisztere, Klauzál Gábor eredményes életutat járt be, mindenkor a józan haladást pártolva. Életének második fele Tétényhez is kötődött. A 2004-ben alakult társaság munkáját a Klauzál Napok, helytörténeti előadásai, könyvkiadói tevékenységük fémjelzi. Méltán lehetnek büszkéek a Podmaniczky-díjra, díszpolgár tagjaikra.

Egyik legbecesebb kulturális kincsünkről, a Ráday Gyűjteményről Kovácsné Pázmándi Ágnes, a gyűjtemény könyvtárosa tartott

december 3-án előadást. Rákóczi kancellárja és barátja, a több nyelven beszélő Ráday Pál költőként és a református rendek főgondnokaként is jelentős szerepet játszott. Gedeon fia nyelvújítóként, országgyűlési követként szolgálta hazáját, gyarapítva közben a péceli kastélya könyvtárát. Gyűjteménye 1912-ben került mai helyére, ahol a kutatók kincsesbányája, az érdeklődők zarándokhelye. Ezt követően a Pestújhelyi

Pátria Közhasznú Egyesület tevékenységét az egyesület alelnöke, Báder György tájékoztatójából ismerhettük meg. A 2003-ban 43 fővel alakult egyesületnek ma 190 tagja van. Pártsemlegesen működnek, jelszavuk: „Jót és hasznosat Pestújhelyért!”. Tagjaik összefogásának köszönhetően emlékmű állítások, kiállítások, ünnepi megemlékezések, kirándulások születnek évről évre Pestújhelyen.

Tóth József

Honismereti Barangolás Pest megyében

Vendégségben

az Érdy János Honismereti Egyesületnél

November második hétvégéjén a Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület „Honismereti Barangoló” Vándorgyűlést rendezett Kiskunlacházán, amelyet a nagyközség önkormányzata, valamint az ottani kulturális és társadalmi szervezetek lelkesen támogattak. A Budapesti Honismereti Társaság tíz tagja tett eleget a megyei egyesület meghívásának, és új ismeretekben, tapasztalatokban, látványokban gazdag három napot töltött el a Kiskunságban.

Az első nap délutánján Répás József, Kiskunlacháza polgármestere és Mándli Gyula, az Érdy János Honismereti Egyesület elnöke köszöntötte az érkezőket. A kiskunokról illetve a tájházakról, valamint a falusi turizmusról etnográfusok által tartott előadások után a Petőfi Művelődési Központ könyvtárában

honismereti kiadvány-börzén vehettünk részt és megtekinthettük a vadásztrófea bemutatót. Este a vacsorán Fábíán József kiskun-kapitánnyal találkozhattunk, aki érdekes dolgokat mesélt a kun hagyományokról.

Szombat délelőtt az előadásoké volt: Csorba Csaba főiskolai docens a helytörténeti kiadványok szakmai problémái között igazította el a hallgatókat. Egey Tibor levéltári igazgató a krónikaírók feladatairól és felelőssé-

géről beszélt, fogalmilag elkülönítve a honismeret és helytörténet rokonterületeit. Ezután a nap hátralevő része a vendéglátó település nevezetességeinek megismerésével telt. Buszon és

gyalog bejártuk Pereg és Lacháza szép táját, kimentünk a Duna-partra, gyönyörködtünk öreg házakban, ismerkedtünk helyi szokásokkal, hagyományokkal. Este bemutatkoztak a vendéglátó egyesületek, a nyugdíjasok zenei műsort adtak. Másnap elhagytuk Kiskunlacházát, szomszédnéző tanulmányútra mentünk. Dömsöd, Szigetbecse és Ráckeve megtekintését, ahogy az előző nap is, a szervező megyei egyesület tagjai vezették, remek tájékoztatókat mondva.

Róbert Péter

Kisdédóvók, napközök, óvodák

Néhai gyermeknevelés a XVIII. kerületben

A „Kisdédóvók, napközök, óvodák” című 40 oldalas tanulmány szerzője Heilaufer Zsuzsanna történész muzeológus, aki az elmúlt három évben, a PIHGY dokumentumtárában, Budapest Főváros Levéltárában, illetve a Magyar Országos Levéltárban található iratanyagból és a korszakra vonatkozó szakirodalomból állította össze a most kiadott áttekintést. Feitl István a tanulmány nagy erényének tartotta, hogy az a száraz adatokon kívül számos érdekességet árul el a korabeli óvodák életéről, körülményeiről, és azt is megmutatja, hogy a magyarországi óvodáztatás szakmailag mindig is az európai élvonalba tartozott, annak ellenére, hogy a technikai feltételek elégtelensége és a zsúfoltság nem könnyítette meg az egykori óvónők munkáját.

Pesterzsébet

Híradás a decemberben történekről

A Gaál Imre Galériában november 27-én A Biblia története címmel időszakos tárlat nyílt meg. December 3-án, az Adventi Estjükön mutatták be a Pesterzsébet Anno című kötetet. A bibliatörténeti kiállítást Szigeti Jenő irodalom- és művészettörténész nyitotta meg, a könyvet Komoróczy László alpolgármester és D. Udvary Ildikó sorozatszerkesztő méltatta.

Wekerle-telep 1908–2008

Centenárium helytörténeti kiállítás

Wekerle Sándor miniszterelnök

A Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény és a Wekerlei Társaskör Egyesület Wekerle-telep 1908–2008 című jubileumi kiállításának február 8-ig a Nagy Balogh János kiállítóterem ad helyet. Közel két hónapja, a november 25-én megnyílt időszak tárlaton megjelentek Eördögh Gábor alpolgármester köszöntötte, aki a Wekerle-telep máig létező lakóközösségi jellegét emelte ki. A kiállítást az ismert

várostartós, Buza Péter nyitotta meg. Hangsúlyozta, hogy elődeink száz éve egy máig otthonos városrészt építettek, amihez nem hiányzott a szándék, az akarat és a pénz sem.

A tárlatra belépve a telep építésének szorgalmazójáról, Wekerle Sándorról készített korabeli nagyméretű festmény fogad minket. A szemben lévő falon a telepet megálmodó építészekről készített fotókkal találkozunk, majd telep építésének története, a korabeli civil szervezetek (pl. Wekerletelepi Dalkör) tevékenységével ismerkedhetünk meg. Századeleji

A telep építészei és a „telep”

Eördögh Gábor alpolgármester és Buza Péter a megnyitón

harmonikás fotómasina, kisipari szerszámok követik egymást, majd egy szépen restaurált gyógyszerári enteriőr zárja le a terem végét. Tovább haladva ügyes térkialakítással képzett és hasznosított falfelület, vitrinrész fogad minket. Ez utóbbiban a század első feléből száрма-

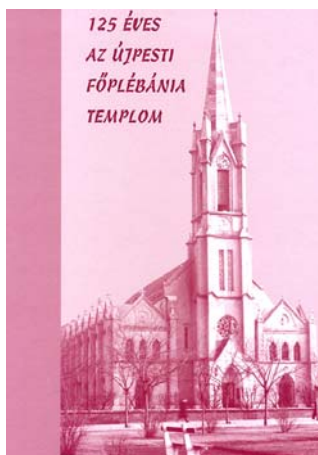
zó kisnyomtatványok, igazolványok, étkezési jegyek, zacskók, könyvek elevenítik fel a kor hangulatát.

A kiállítás látogatóinak mosolygós arca jól tükrözte azt, amit ez a centenáriumi megemlékezés keltett bennük. Nem volt tehát hiabavaló Siklós Zsuzsa gyűjteményvezető és munkatársainak munkája, a Wekerlei Társaskör Egyesület tagjainak közreműködése. Többekben felmerülhetett azonban a galéria ajtaján kilépve, hogy ez a tárlat megérdemelne akár egyéves fennállást is, vagy állandó kiállítás-ként elhelyezését a Wekerletelep egyik épületében.

gabriel

125 éves a főplébánia templom

Újpesti Városvédő Egyesület

1873-ban Újpest község lakóinak Károlyi István gróf nagylelkű adománya révén – a ma is piacként használt terület közepén – már öt esztendeje birtokában volt egy telek, amely a templom

és paplak felépítésére várt. A főplébánia templom felszentelésekor, 1881. november 25-én kapta az Egek királynéja elnevezést.

Az Újpesti Városvédő Egyesület által megjelentetett kötet dokumentumgyűjtemény, memoár és emlékkönyv is egyben. Kadleco-vits Géza Újpestért-díjas helytörténet-kutató, a kiadvány anyagának válogatásakor és szerkesztésekor nem csupán a templom mai közössége és a városrész katolikus hívei számára készített történeti összeállítást, hanem minden olyan érdeklődőnek, aki kíváncsi Új-

pest múltjára. A Római katolikusok Újpesten című bevezető tanulmány a kezdetektől 2000-ig követi a plébánia fejlődését. A továbbiakban Temesszentandrás Péter, a főplébánia mai vezetője érdekes stílusban „töredékes kép ötven mozaikdarabból” idézi fel a 2000-tól 2006-ig történt eseményeket. Krizsán Sándor – az újpesti fiatal helytörténész generáció tagja – korabeli újsághírek alapján, 1830-tól az ezredfordulóig idézi fel a templomépítés eseményeit. A kötetből kronologikus sorrendben megismerhetjük a plébánia valamennyi papját

és plébánosát, majd arképeik követik egymást. A Visszaemlékezések című fejezet káplánok és plébánosok írásait gyűjti egybe, majd Gerber Alajos, a Kolping egyesület világi elnöke foglalja össze az Újpesti Katolikus Legényegylet, az Újpesti Katolikus Kör, a kultúrház, valamint a Katolikus élet című folyóirat történetét...

Előszavában Kovács Ivánné, a kiadó egyesület elnöke így fogalmaz: „Emlékezzünk azokra is, akik mint papok, civilek, legyenek bármelyik egyház vagy felekezet hívei, építették, fejlesztették szűkebb hazánk, Újpest kultúráját és egyházi közéletét.”

rojko

Üdvözet a Ferencvárosból

Az év első fővárosi helytörténeti kiadványát, Gönczi Ambrus és Winkelmayer Zoltán „Üdvözet a Ferencvárosból II. Ferencvárosi képeslapok az elmúlt 70 évből” című könyvét január 23-án mutatjuk be a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben. Kötetünkben – bár korszakhatárként 1937-et jelöltük meg – zömmel 1945 utáni képes levelezőlapok szerepelnek.

Az előző kiadványhoz képest a bemutatott anyag kevésbé sokrétű és változatos. Bizonyos motívumok – templomok, katonai létesítmények – egyáltalán nem, vagy csak igen kis számban szerepelnek, de az egyes vendéglőkről és eszpresszókról sem sok lap jelent meg, pedig az '50-es, '60-as évek Budapestjén nem akadt hiány a hangulatos vagy színvonalas helyekből.

A háború utáni magyar képeslapkiadás egyik nagy

hiányossága, hogy a főváros stadionjait – a Népstadion kivételével – nem örökítették meg, pedig erre az 1974-ben átadott FTC-pálya igazán alkalmas lett volna. Ugyanígy nagyon kevés lap jelent meg a 3-as metró építése kapcsán, és bár egy sorozatot a Budapesti Közlekedési Vállalat kiadott, a kis példányszámú szériából ma már igen nehéz akár egyet is beszerezni. Könyvünkbe is csak két megállót sikerült beleszerkeszteni annak ellenére, hogy tudjuk, más ferencvárosi állomásokról is adtak ki képeslapokat.

Meglepő az is, hogy a Központi Vásárcsarnokról a II. világháború után csupán a '80-as évektől jelentettek meg képeslapokat. Hasonló a helyzet a kórházakkal is, bár utóbbiakról még újabbak sincsenek. Úgy tűnik, hogy a betegek írásra való hajlandóságát az ál-

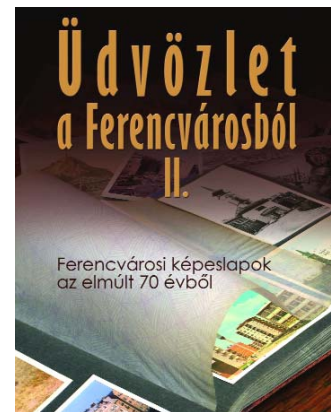
lam nem tartotta igazán számottevőnek...

Tehát nézzük csak, mi nincs! Nincs laktanya, nincs stadion, nincs kórház, nincs csarnok és piac, nincsenek gyárak és üzletek, vendéglők, presszók, templomok, iskolák, metróépítés pedig alig-alig. Akkor tulajdonképpen mi van? – kérdezhetné méltán a kedves olvasó. Van hídverés Horthy-módra és Gerő-módra, vannak tűzfalak és ötágú csillagok, vannak új OTP-házak és József Attila-lakótelep, van szálloda, van Nemzeti Színház és Művészetek Palotája és ezen kívül még van rengeteg gyalogos, villamos, busz... és sok-sok érdekesség. Olyan érdekesség, amiről mindenki tud, csak elfelejtette, de ennek a könyvnek a segítségével talán ismét eszébe jut.

A kiadványban szereplő képeslapok és témák sorrendjét olyan módon határoztuk meg, mintha turistaként repülővel érkeznenék

Budapestre: először légitfotók, majd a Gellérthegyről készült látképek alapján kiadott képeslapok, ezt követően Ferencváros nevezetes épületeiről, köztereiről, utcáiról készült fotók segítségével ismerkedhetünk meg a főváros kilencedik kerületével. A képeslapok leírásánál a betűhűen közölt címet a kiadó megnevezése követi, majd ezután a felhasználás idejét és a lap leőhelyét tüntettük fel. Egy-két adat esetleges hiánya azt jelenti, hogy némelyiket az adott példányról nem sikerült megállapítani.

Winkelmayer Zoltán

Nem sorolható a holocaust irodalmának eddigi csoportjai egyikébe sem Lebovits Imre Zsidótörvények, zsidómentők címe könyve. A kötet nagyobb része a jeruzsálemi Jad Vasem magyar kitüntetettjeinek állít emléket. Komoróczy Géza előszava szerint Pantheon, azoknak a magyaroknak a dicsőségcsarnoka, akiket – holtukban, életükben – Izrael állama a megmentettek tanúsága alapján, szigorú

elbírálási eljárásban kitüntetésre méltatott.

Szól a könyv arról is, miért volt szükség önfeláldozásukra, nemegyszer hősiességükre, hogyan alakult ki az életveszély nagy tömegek számára. Zsidótörvények, munkaszolgálat, vesztőhelyek szomorú összegzése a könyv első felének feladata. Párt- és kormányprogramok, választási eredmények jelzik a közgondolkodás manipulálását, amely a szintén részletesen elemzett zsidótörvényekhez vezetett, egészen a tragédia 1944-es végkifejletéig. Ekkor már sok a fővárosi rendelet: csillagos házak kijelölése, élelmiszerjegyek megvonása, budapesti gettó és – közvetlenül az ostrom előtt – a zsidó utcanevek megváltoztatása.

Zsidótörvények, zsidómentők

Emberségből kitűnőre vizsgáztak

Hadtörténeti tekintetben is érdekes a munkaszolgálatlalt foglalkozó fejezet. Utasítások rontják az amúgy is embertelen bánásmódot, amelyet a parlamentben Baky László még súlyosbíttani akar. Esettanulmányok mutatják be Muray Lipót nagykátai poklát és a harctéri rémségeket. Nem feledkezik meg Nagybaczoni Nagy Vilmos és tisztársai érdemeiről a munkaszolgálatosok érdekében, akik sajnos nem tudták a többséget megmenteni a 4. fejezetben Kamenyec Podolszktól Pustavámig felsorolt tömeggyilkosságoktól.

Nagy értékű a könyv második felét kitevő 700 zsidómentő története. Külön alfejezetek szólnak az elkülöni-

tett százazrek szörnyű körülményeiről, de külön köszönetet mond a budapesti mentőszolgálatnak, akik néha rendőrökkel együtt adtak segítséget. A Jad Vasem Intézet kitüntetettjei zöme budapesti, vidéken nehezebb volt embereket rejtegetni. Pártfogoltjaik általában életben maradtak, kézenfekvő a tanulság: ha többen lettek volna ezek az Igaz Emberek, akkor biztos sokan túléltek volna a megszállást és a nyilas uralmat.

Dokumentumok zárják a kötetet, megrázó szemelvények hozzák közelebb az eseményeket. Kronológia, térkép és irodalomjegyzék segíti az olvasók tájékozódását.

Róbert Péter

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp.,
Döbrentei u. 9., nyitva: Sze, P, Szo:
14–18, V: 11–18 óra

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népešy Noémi,
tel.: 437-8682, 388-2534,
tel./fax: 250-1020 cím: 1033 Bp., Fő
tér 1., nyitva: K–V: 10–17 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne, tel.: 370-
0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420, cím: 1092 Bp.,
Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18,
Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp.,
Halom u. 37/b., nyitva: H, K, Sz, P:
10–14, Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Beleznay Andor,
tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele
u. 8., nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné,
tel.: 365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű
u. 4., nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Mb. vezető: Balázs Attila,
tel.: 457-0501, cím: 1126 Bp.,
Beethoven u. 1/b., nyitva: K, Cs, P:
10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szabó Ivett, tel.: 349-1501,
cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva:
K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Erden-Vörös Emese,
tel.: 251-1910, cím: 1145 Bp., Uzsoki
u. 57., Tetőtér, nyitva: H: 14–17, Cs:
10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhegyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14,
Sze: 14–18 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc, tel.: 256-6062,
258-4693, fax: 256-9526, cím: 1174
Bp., Báthory u. 31., nyitva: K–V:
14–18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, cím: 1181 Bp.,
Kondor Béla sétány 10.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Fő u. 38., nyitva: K–P:
14–18, Szo: 10–14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-
1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Budapest,
Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasváry Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Szitás u. 105., nyitva:
Sze, P: 14–18 óra, K, Cs: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXVIII.

100 éves a rákospalotai MÁV-telep / [szerk. Mojzes Ildikó]; [kiad. a Rákospalotai Múzeum].

– [Budapest]: Rákospalotai Múz., 2007. – 59 p. : ill. ; 19 cm

Budapest őrizi szépségét, 2004-2008 = Budapest preserves its beauty, 2004-2008 / [összeáll. Budapest Főváros Önkormányzata Főpolgármesteri Hivatal Települési Értékvédelmi Ügyosztály]; [fotó Fáyryné Szalatnay Judit].

– Budapest : [Fővárosi Önkormányzat], 2008. – 59 p. : ill., színes ; 30 cm

Buza Péter: Borozó Budapest : régvolt szőlőskeretek élő öröksége. – Budapest : Holnap, cop.

2008. – 157, [2] p. : ill. ; 23 cm. – (Mesél a város)

Elmer István (1952–): Madrigáltörténet : a Budapesti Madrigálkórus ötven éve, 1957-2007 / az interjúkat kész. és írta Elmer István. – Budapest : Holnap, cop. 2008. – 148, [2] p. : ill. ; 24 cm

Gálofai Jenőné: Kockás abrosz, jó kadarka . – Budapest : Óbudai Múz., 2007. – 173, [2] p. : ill. ; 24 cm. – (Helytörténeti füzetek / Óbudai Múzeum, 2007/1.)

Holdas Sándor: Az állatkert - belülről / [fotók: Bagosi Zoltán, Bolyki Viola, Rónai Gergő]. – Budapest : Agroinform, 2008. – 143 p. : ill. ; 30 cm

Joó Ernő – Terts András:

A budafoki borpincék világa A nagy múltú budafoki borgazdaság története. Budapest : Budafoki Péter-Pál Utca és Környéke Polgári Kör, 2007. 128 p. – ill., színes ; 24 cm.

Koltai Gábor – Rácz Attila:

A Magyar Szocialista Munkáspárt budapesti ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I-II. (1956. november 8.- 1957. május 27.). – Budapest : Budapest Főváros Levéltára, 2008. 836 p. : ill. 24 cm. – (Budapest Főváros Levéltárának forráskiadványai X.)

Szmollény Nándor: Klauzál Gábor Az első magyar kereskedelemügyi

miniszter és közgazdasági reformküzdelmek. – Budapest : Klauzál Gábor Társaság, 2008. – 78 p. : ill. 21 cm. (reprint, Budapest : Magyar Kereskedők Könyvtára, II. évf. 8. füzet. 1903)

Város születik / [írta és a fotókat vál. Mojzes Ildikó]; [közread.a] Rákospalotai Múzeum. – [Budapest]: Rákospalotai Múzeum, 2008. – [66] p. : ill. ; 14x19 cm

Verrasztó Gábor (1964-): A molnár, aki Lipót volt : budai históriák / [fotók Dobos Szilvia et al.] ; [közread. a] Budai Liberális Klub Alapítvány. – Budapest : Budai Liberális Klub Alapítvány, cop. 2008. – 68 p. : ill. ; 19 cm

Gali Ágnes

Árvíz a Ferencvárosban

• folytatás az első oldalról

13-áról 14-re virradó éjjel a folyam elöntötte. Két nap múltán, 16-án kezdődött el az apadás és újabb két nap múltán, március 18-án tért vissza a Duna eredeti medrébe. Az árvíz miatt 151 ember halt meg, az anyagi kár 70 százaléka Pest városát sújtotta – itt 2281 házat mosott el az ár.

A legnagyobb veszteségek a Ferencvárosban voltak, melynek 529 épületéből csupán 19 maradt épség-

ben, 72 súlyosan megsérült, a többi összedőlt.

Tárlatuk grafikai tervezője, Csizmadia Zsolt elegáns és ötletes megoldásokat alkalmazott: az árvizet ábrázoló korabeli alkotások ingatag alumínium profilon állnak, háttérüket derékmagasságig hullámformára hajtott, alulról hideg kék fényvel megvilágított műanyag szalag, derékmagasság felett Carl Vasquez 1837-ben készült térképsorozatát díszítő, a pesti Duna-partot ábrázoló színes litográfiájának nagyí-

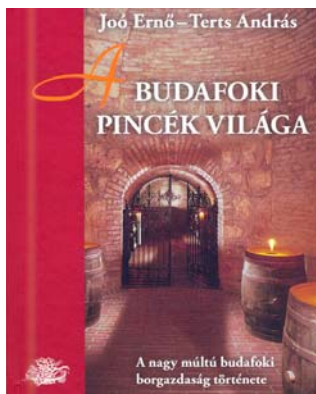
tott képe alkotja. Az már csak egy újabb ötlet, hogy a korabeli naplórészletek az egyik terem két ablakát ki-

töltően, fekete alapon fehér betűkkel olvashatók – március 5-ig.

gábrriel

A tárlat és látogatói

Jól példázta a Budafoki Péter-Pál utca és Környéke Polgári Kör kiadásában megjelent kötet – A budafoki pincék világa címmel, A nagy múltú budafoki borgazdaság története alcímmel –, hogy lehet helytörténeti témát olvasmányosan, ugyanakkor szakmai igényességre törekedve is megírni.

A budafoki pincék világa

Évszázadokon át Buda és Pest építkezéseihez forrásokkal igazoltan kiváló mészkövet bányásztak ki a mai Budafok-Tétény kőbányáiból. Az itteni szőlőbirtokosok 19. századtól a kőbevéjt tárnákban, majd a borpincék számára kialakított pincékben is tárolták borikat. A filoxéra ugyan megszüntette a szőlészeteiket, de pincéi révén Budafok a századforduló idején már ismert borkereskedelmi központtá vált.

A könyv helytörténeti részének szerzője, Joó Ernő, a kőbányászat indulásától a rendszerváltásig ismerteti a

budafoki borászat történetét, helyét a magyar borkereskedelemben. Áttekinti a nevezetesebb pincészetek múltját, külön fejezetben tárgyalja a pezsgő- éskonyakgyárakat. Értékes része a kötetnek a neves szőlészek, pincemesterek, kádárok bemutatása. Felhívja a figyelmet az elhagyott budafoki pincékből származó veszelvényekre és az idegenforgalomban rejlő lehetőségekre.

Hasonló terjedelemben tárja olvasói elé a kötet második részében Terts András a rendszerváltás után ismét magánkézbe jutó borpincéket üzemeltető vállalkozáso-

kat. Bemutatja az egyes pincészetek főbb jellegzetességeit, egyediségre törekvésüket, a csak ott megtalálható kuriózumokat, látogatási és borkóstolási lehetőségeiket.

A 128 oldalas könyvben sok archív fotó, számla, grafika, második részében pincészetenként 2–4 igényes grafikai megjelenésű színes fotó adja azt a pluszinformációt, ami egy 21. századi igényes helytörténeti kiadvány jellemzője. Részletes bibliográfiával, és angol/német nyelvű rezümével zárják kötetüket, melyet mind a „helyszelleme” iránt érdeklődők, mind a borbarátok örömmel vehetnek kézbe.

gt

Csepel régészeti története

A Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteményében Csepel régészeti története címmel állandó kiállítást nyitott meg október 15-én Zsidi Paula, az Aquincumi Múzeum igazgatója. A tárlaton megjelentek a kerületi helytörténeti gyűjteménnyel szorosan együttműködő Csepeli Helytörténeti és Városszépítő Egyesület elnöke, Bolla Dezső köszöntötte.

Tárlatuk a gyűjtemény legnagyobb kiállítótermének egy részét foglalja el, úgyszólván alkalmazkodva annak térbeli adottságaihoz. A fővárosi kerületek helytörténeti gyűjteményei/múzeumai közül – a gyűjtemény kiállítótereinek nagysága miatt is – napjainkban Csepelen látható a legnagyobb kerületi régészeti kiállítás. Az esztétikusan kivitelezett színes táblásor a kora bronzkortól a

Az állandó régészeti kiállítás Csepelen

középkorig terjedő időszakot ismerteti szöveges és képi ábrázolásaival. Több vitrinben elhelyezett, bármely városi múzeum díszére váló ré-

gészeti anyag és a feltárások eredményein alapuló makettek teszik szemléletesé Csepel néhol évezredek távolába vesző múltját.

A Lipótváros 120 éves palotája

Adalékok az Aranytíz történetéhez

Kallina Mór morva származású építész (1844–1903) 1879-ben tervezte Brüll Gusztáv lipótvárosi palotáját, amelyben ma az Aranytíz kerületi művelődési központ működik

A Lipótvárosban emelt, az Arany János utca 10. és Tüköry utca 1. alatti háromemeletes eklektikus palota Brüll Gusztáv megrendelésére épült Amon József építőmester kivitelezésében. Ekkor a Brüll család tagjai pesti terménykereskedők, az 1873. évi budapesti címjegyzékben banküzleti tulajdonosként is szerepelnek.

Az egykori Brüll házban, ismereteink szerint a két világháború között több intézmény működött. 1937-ben itt található a Magyar gramfon kereskedők, a Magyar gyapjúkereskedők és gyapjúbizományosok országos egyesülete, a Magyar írógépkereskedők egyesülete és az Országos magyar kereskedelemi egyesület. Ezek egyikének igazgatói szobája a félemeleten volt, amelynek a legutóbbi időkig (2001-ig) fennmaradt eredeti berendezése. Az álla-

mosítást követően az Országos Tervhivatal rendelkezett a földszinti terület-részekkel.

1986-ban a KERAVILL Kereskedelmi Vállalat, a Mecseki Szénbányák budapesti kirendeltsége és a Paksi Atomerőmű Kormánybizottság használta a házat.

A ház első emeletén alapították meg 1959-ben az Úttörőházat. Névadója Kelli László hősi halált halt magyar honvéd volt – a voronyezi harcokban esett el a Különleges Munkásszázad katonájaként. Emlékére 1969-ben emléktáblát és portrészobrot a Kőfaragó Vállalat fiatal szobrászai készítették.

A tervhivatal – miután a közelben megépült új székháza (a jelenlegi Egészségügyi Minisztérium) – félemeleti és első emeleti területeit átadta az Úttörőháznak.

Az Aranytíz 1985–1987 között bővítését egy fejlesztési alap teremtette meg. Ekkor egy művészeti alkotással is gazdagodott a Lipótváros: Kustár Zsuzsa iparművész Zodiákus című mozaikjával. Mozaikját a tulajdonosra – fenntartás és

megőrzés céljából – a kerületi tanácsra, illetve jogutódjára, az önkormányzatra bízta a Magyar Népköztársaság Lektorátusa.

1987-től az épületben működik a Aranytíz Helytörténeti Klub. Itt tartottuk meg 1990. április 12-én a kétszázéves Lipótváros születésének megemlékezését, neves kerületi személyiségek: dr. Gerő László klubelnök, Tarr László író, szerkesztő, Rajna György városvédő, Vákár Tibor Ybl-díjas építész részvételével. Azóta is számos előadás, kiállítás színhelye a megújított intézmény

2001-ben Belváros-Lipótváros önkormányzata – mi-

után megszerezte a teljes épület használati jogát – a kerület művelődési központját itt hozta létre. Az Arany János utca 10. sz. alatti Aranytíz művelődési centrum felelős tervezője Horváth Bertalan (Archikon Kft.) és Somogy Pál belső építész volt. A kivitelezés Bocsor Tibor termelési vezérigazgató nevéhez fűződik (KIPSZER Rt.)

A legutóbbi felújításkor – amiért a tervezők nívódíjat kaptak – tisztázatlan körülmények között megsemmisült a Zodiákus mozaik. Ennek pótlására 2009-ben vállalkozott Kustár Zsuzsa iparművész, az eredeti mozaik alkotója, számos hazai és kerületi művészeti alkotás megálmodója.

Vízny László

Részlet a mozaik tervéből

Pestszentimre önállósági küzdelmei

Az Örökségünk sorozat második kötete

A XVIII. kerületi Pedagógiai és Helytörténeti Gyűjtemény kiadásában megjelenő Örökségünk sorozat második kötetének – Pestszentimre önállósági küzdelme a XX. században – szerzője Pándy Tamás helytörténész.

Pestszentimre önálló nagyközséggé válását 1930-ban nyerte el. Nevét egy évvel később változtatták a

maira. A hosszú ideig tartó önállósági törekvés történetének kutatását a szerző ajánlásában személyes indíttatással indokolja: „Vajon mi baja lehetett az édesapámnak, vagy a fodrásznak, vagy a köztisztviselőnek álló doktor úrnak Soroksárral? Egyéni sérelmekre gondoltam, melyeket elszenvedtek a soroksári idősok alatt.”

Kutatásai során derült fény a Soroksártól való elszakadás igényének igazi

okaira. 1446-ban már Péteri néven emlegetett terület a lajosmizsei vasútvonal megépítése után megindult parcellázások miatti területrendezéssel került Soroksár fennhatósága alá Soroksárpéteri néven 1900-ban. A benépesült terület életvitelére sok kérdést vetett fel születéstől a halálozásig, a közigazgatásban elfoglalt másodrendű szerepe miatt a gondok helybeli megoldása egyre szükségesebbé vált.

1910-től helyi egyesüle-

tek, körök álltak az önállósáért folytatott harc élére. Kérések és beadványok sora mellett több jelentős személyiség tettekkel is segítette a küzdelmet. Orbán Kálmán jegyző, Nagy István, Streng József képviselők, dr. Schaub Mihály plébános szerepét emeli ki többek között a szerző. A képekkel gazdagon illusztrált kiadvány érdekes helytörténeti olvasmány.

szöllősy

Klauzál Gábor Társaság

Budafok–Tétény hagyományőrzői

Nem ismeretlen a Klauzál Gábor Társaság neve a főváros helytörténetével foglalkozók körében. Nem is titok az, bárki olvashatja, aki elegáns külsejű, információkban gazdag honlapjukra ellátogat (www.klauzal.hu).

Harmadik alkalommal rendezték meg 2008 áprilisában a Klauzál Napok Tétényben elnevezéssel kétnapos, négy helyszínen zajló rendezvény-sorozatukat. Idén mottójuk a „Bor, rózsza és Klauzál” volt. Történeti tárgyú előadások, koszorúzás, borkóstoló, iskolai vetélkedő, stb. alkotta programjukat.

A FSZEK Budafoki Könyvtárában július 23-án hármás könyvbemutatót tartottak. Ekkor mutatták be a társaság 2007. évi évkönyvét nyomtatott és digitális formában, több mint 100 képpel, 104 oldalon, a népiskolák számára készült 1918-ban kiadott tankönyv reprintjét (Mézes János: A magyar nemzet története)

Marosi Ernő, a kötet szerzője

Hozzáértően választja ki a Corvina Kiadó könyveinek szerzőit. A klasszikus ismeretterjesztés határait feszegető sorozata, a Stílusok – Korszakok eddig utolsó darabja, a Marosi Ernő – az MTA alelnöke – által készített A gó-

és Szmollény Nándor 1903-ban kiadott művének (Klauzál Gábor – Az első magyar kereskedelemügyi miniszter és közgazdasági reformküzdelmeink) reprintjét.

Utóbbi kis, 78 oldalas kötet igazi unikum, máig a legteljesebb kiadvány, amely Klauzál Gábor életművéről szól. Részletesen tárgyalja a reformkor gazdaságpolitikai, politikai küzdelmeit, Klauzál Gábor állásfoglalásainak jelentőségét, az országgyűléseken történeteket, a szabadelvű ellenzék tevékenységét, a márciusi eseményeket, Klauzál Gábor miniszterségét, a szabadságharc utáni történéseit. Deák Ferenchez hasonlóan Klauzál is rendőri felügyelet alatt állt, 1861-ben, Szeged első kerületének követeként tért vissza a politikai küzdőtérré. A kiegyezés előtt a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteri tisztségre jelölték, ezt azonban nem érte meg, 1866-ban el-

hunyt. A reprint kötet szerzője, Szmollény Nándor, szegedi tanár, közíró és színháztörténész volt.

Augusztus 16-án a dombóvári városvédők vendégei voltak a társaság tagjai. A városban többek között megtekintették a Kossuth-szoborcsoportot is. (A Kossuth téren egykor állt Kossuth-szoborcsoporttal előző számainkban foglalkoztunk – a szerk.)

A Budafoki Pezsgő- és Borfesztivál keretein belül ismét feltűnik a társaság egyik rendezvénye: a Záborszky-pincének szeptember 7-én egy művészi díszfa-

ragást adományoznak, a Klauzál-díszhordó ünnepélyes avatásával. Az adományt Dobos Károly, a társaság elnöke adta át.

Október 11-én a Vojnovich-Huszár Villában Gazda István kandidátus a 19. századi tudománytörténeti kuriózumokba (pl. a Magyar Tudós Társaság életre hívása, az 1837-ben alakult Orvosegylet, az 1841-ben alakult Természettudományi Társulat, stb.) és az 1850-es, 60-as évek tudósvilágába adott betekintést Történelmi Szalon című sorozatukban.

—gábriel—

A társaság tagjai Dombóváron a Kossuth-szoborcsoport egyik részénél

A gótika Magyarországon

tika Magyarországon jó példa erre. Az Országház utcai októberi könyvbemutató (MTA Társadalomkutató Központ, Jakobinus terem) Lóvei Pál művészettörténész méltatta a legújabb kutatási eredményeket is felhasználó, egyúttal az olvasmányosan megírt kötetet.

Szerzője ennek az európai művészeti stílusnak a 12. század végétől a 16. századig történő hazai elterjedéséről vázol fel könyvében átfogó képet. A közel négy évszázadon át uralkodó stílusirányzatot részben a gótikus művészeteken (építészet, képzőművészetek, könyvek és rajzok) keresztül fedeztetni fel, új és új összefüggéseket

feltárva olvasói előtt. Kötete nagyobbik felében a gótikának a magyar társadalom különféle rétegeiben (a királyi udvar, az egyház, a bárók, a polgárság, a falvakban élők) való elterjedését ismerteti, lenyűgöző ismeretanyagát közkinccsé téve. Épületek, síremlékek, ötvöstananyagok, kőfaragványok és falfestmények sorakoznak elénk a néhai Magyar Királyság területéről. Egy kis ízelítő abból, ami a hadak útján, a török, osztrák, orosz és hazai pusztítások és fosztogatások előtt létezett. Feltáruhnak előttünk Budapest gótikus emlékei is: a budai várnegyed, a királyi vár és palota, a Nagyboldogasszony-

plébániatemplom, ferences, dominikánus és prépostsági templomok, kolostorok, az óbudai királyi vár és a klarisszák kolostora, stb. Elgondolkoztató körkép, néhai gazdagságunk e vékony kis szelete is jelzi, hogy országunk egykor mindazokkal a gótikus emlékekkel rendelkezett, melyet a nálunk szerencsebb országok ma is magukénak tudhatnak.

A gazdagon illusztrált, négy színnyomású kötetben számtalan, a nagyközönség számára eddig ismeretlen fotóval találkozhatunk. Szószedet, válogatott irodalomjegyzék, képjegyzék, helység- és névmutató teszi teljessé, könnyen használhatóvá a könyvet.

G.T.

Középkori élet Pest-Budán

Kiállítás és konferencia Budapest könyvtárában

Konferenciát és egyben kiállítást rendeztek november 6-án a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárában. A Városi élet és humanista kultúra című, a FSZEK Központi Könyvtára díszes Fogadótermében tartott konferencián Fodor

Péter, a FSZEK főigazgatója köszöntötte a megjelenteket. Az elhangzott vetített képes előadások Pest, Buda és Óbuda középkori életéről, a 15–16. század hazai irodalmáról, könyvkultúrájáról és művészetéről nyújtottak ismereteket. Előadói

a reneszánsz kor szakértői közül kerültek ki, akik a témakör legfrissebb kutatási eredményeiről adtak számot.

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatója, Szörényi László a 15. századi magyarországi irodalomban a humanizmus helyéről tartott bevezető előadása után a BTM főmuzeológusa, Végh

András vázolta Pest és Buda 15. századbeli városképét. Pesti és budai polgárok 15. századbeli leveleit, a két város tanácsa hivatalos iratait ismertette Kis Péter, Budapest Főváros Levéltára főlevéltárosa. A reneszánsz könyvkultúrájáról, művészeti központjairól, városeszményéről és a Zichy-kó-

dextről hallhattunk ezt követően.

A Központi Könyvtár kiállítótermében egyidejűleg kiállítás is nyílt, amelyen a korszakból származó könyvritkaságokat, kéziratokat és térképeket láthattunk, valamint egy válogatást a 19. századi Mátyás-kultuszt tükröző ponyvakiadványokból.

Fodor Péter főigazgató köszönti a konferencia résztvevőit

III. Hegytörténeti Konferencia

Hegyvidéki Mátyás emlékek

A levezető elnöki tisztséget Bihari József látta el

A Mátyás jubileumhoz kapcsolódva rendezte meg harmadik hegytörténeti konferenciáját a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria még május 23-án, a Csörsz utcai Művelődési Központban – levezető elnöki tisztséget Bihari József látta el.

A XII. kerület, a Hegyvidék sok szállal kapcsolódik Mátyás korához, amit a konferenciának a meghívóban szereplő előadásai is igazoltak: *Tringli István* Mátyás történelmi szerepével, *Földesi Ferenc* Mátyás könyvtárával,

Gyuricza Anna a középkori Városházzal, *Bencze Zoltán* a budaszentlőrinci pálos kolostorral foglalkozott – és a kerületben volt Mátyás egyik vadasparkja is.

A jelenkorba vezetett el *Kahlich Endre* a kerületi Hunyadi emlékek és a helytörténet kapcsolatáról szóló tájékoztatója, valamint a kerületi gyűjtemény megbízott vezetője, *Balázs Attila* referátuma a Mátyás király városról, a kerület egykori hivatalos elnevezéséről, tulajdonképpen a kerület létrejöttéről.

Budapesti városvédők 25 éve

A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeuma Barokk udvarában október 29. és december 31. között volt látogatható A Budapesti Városvédő Egyesület 25 éve című kiállítás. Negyedszázados, a rendszerváltás előtt sokszor nehézségekbe ütköző egyesületi tevékenységükről jó áttekintést adott az ügyes kézzel összeállított, elegánsan elrendezett anyag. A

már patinás múltú egyesület a Kádár korszak alatti Budapesten az első olyan öntevékeny civil szervezet volt, amely felemelte szavát a város építészeti örökségének megóvása érdekében. A kiállítás bevezetőjét a Budapesti Történeti Múzeum főigazgatója, *Bodó Sándor* tartotta, a tárlatot *Ráday Mihály*, a városvédő, az egyesület elnöke nyitotta meg.

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bphnt@upcmail.hu, internetes változat: www.bphnt.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium, a Nemzeti Civil Alapprogram, Budapest Főváros Közgyűlése és a kerületi önkormányzatok támogatásával jelenik meg.